

УДК 378.1

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Назаревич Володимир, викладач-стажист кафедри спортивних дисциплін, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-9499-8953

E-mail: nazarevicv045@gmail.com

У статті представлено аналіз можливості оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури засобами тестових форм контролю. Визначено переваги та недоліки використання тестів в процесі вивчення дисциплін циклу професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Визначено умови, що повинні сприяти контролю за засвоєнням понять, умінь і навичок: об'єктивність, індивідуальність, всебічність, активність, систематичність. Охарактеризовано критерії, які використовуються в процесі тестового контролю в професійній підготовці майбутніх учителів фізичного виховання для встановлення рівнів сформованості знань, умінь і навичок.

Ключові слова: професійна підготовка учителів фізичної культури, критерії і рівні сформованості знань, тестові завдання, недоліки тестового контролю, переваги тестового контролю, критерії для встановлення рівнів сформованості знань, умінь і навичок.

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF TEST CONTROL IN THE PROCESS OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL EDUCATION PROFESSIONAL TRAINING

Nazarevych Volodymyr, trainee teacher of the Department of Sport Disciplines, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-9499-8953

E-mail: nazarevicv045@gmail.com

The article shares the analysis of the optimizational opportunities in would-be physical education teacher training by controlling means. Advantages and disadvantages of vocational would-be physical education teacher training cycle are characterized.

The conditions, which must conduce to the control of mastering of notions, skills and abilities: objectivity, individuality, comprehensiveness, activity, systematicity were determined. Criteria, used in the process of a test control in a professional training for intending teachers of physical education for determining the formation levels of knowledge, skills and abilities were characterized. The main advantages of a test control were its objectivity and efficiency, a high level of assessment objectiveness, as it was possible to count an accurate number of correct and incorrect answers. The problems of applying the basic psychological and pedagogical requirements to the creation of tests and the system of current evaluation of students' academic achievements were outlined. Among them – the complexity of the process, an internal contradiction of tests, an objectively determined content limit of the tests, the possibility of falsification of test results and a number of other subjective disadvantages. It was considered that testing as a form of control should be adapted to a specific case in the appropriate

range of its capabilities and to solve problems that are consistent with its construction and content. Having a great number of serious disadvantages, tests are the most objective and the only way of pedagogical measurements, which eliminate the influence of the subjective factor. It was proved it was important for mass testing that the used test materials should undergo a qualified examination, expertise, developers and users of test products should be provided with an appropriate training. On the basis of the analysis it was determined that each year the quality of the tests was improving, the possibility of using standardized test materials was increasing, different technologies of mass testing were offered, conditions for test banks formation and objective educational statistics in different educational systems and for different levels of education appeared.

Keywords: *vocational would-be physical education teacher training, criteria and levels of created knowledge, test assignments, disadvantages of test control, advantages of test control, criteria for establishing levels of created knowledge, abilities and skills.*

Ставлячи завдання професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, необхідно періодично фіксувати досягнуті рівні цієї підготовки. На основі одержуваних даних буде можливо здійснювати корекцію процесу, у якому відбувається формування професійних знань і вмінь, а при необхідності навіть прогнозувати динаміку можливого розвитку професійних компетентностей бакалавра фізичного виховання.

Навчальні програми дисциплін циклу професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання включають великий об'єм теоретичного матеріалу, на який виділяється мінімальна кількість годин. Такі знання студентів викладач перевіряє досить часто епізодично, інколи непродуктивно витрачаючи на це надто багато часу. Не отримуючи інформацію про фактичні результати теоретичного навчання, викладач не може належним чином коректувати навчальний процес та виправляти певні методичні недоліки. Відповідно виникає необхідність у використанні нових форм контролю та удосконаленні вже відомих.

Одним із шляхів до усунення даної проблеми є запровадження тестування на заняттях з циклу дисциплін професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, яке передбачає систематичний та оперативний контроль засвоєння поточного матеріалу кожним студентом окремо і всією групою у цілому. При цьому жоден студент не залишається поза увагою викладача.

Змістовна сторона професійної підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти отримала повне та всебічне висвітлення у вітчизняній та зарубіжній літературі. Питанням вирішення різноманітних задач професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, зокрема і питанням контролю знань студентів, присвячені роботи Г. Олефір, В. Платонова, Л. Сущенко, І. Шапошнікова та ін. Однак, питання оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури засобами тестових форм контролю не знайшли належного відображення в дослідженнях науковців.

Метою статті є аналіз можливості оптимізації процесу формування професійних знань і вмінь у майбутніх учителів фізичної культури засобами тестових форм контролю.

З аналізу педагогічної літератури можна виділити наступні тлумачення терміну тестування:

Тестування – процес і результат застосування тестів для вивчення і оцінки властивостей, якостей об'єкту вимірювання.

Тестування – цілеспрямоване, однакове для всіх випробовуваних обстеження,

що проводиться в чітко контрольованих умовах, дозволяє об'єктивно зміряти характеристики педагогічного процесу, що вивчаються.

Ряд авторів термін *тестування* ототожнюють з терміном *тестовий контроль*, в основі якого лежать тести – спеціальні завдання, виконання (або невиконання) яких свідчить про наявність (або відсутності) в учнів певних знань, умінь та навичок [1].

Таким чином, тестування і тестовий контроль пов'язані цілеспрямованістю та функціональними залежностями. Тестовий контроль нами розглядається як об'єктивний метод контролю якості засвоєння знань з дисциплін циклу професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, при якому використовуються контрольні роботи, що спираються на спеціально для цього створені матеріали – тести.

При розгляді критеріїв і рівнів сформованості знань, умінь і навичок з дисциплін циклу професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, науковці визначають умови, що повинні сприяти контролю за засвоєнням понять, умінь і навичок [7]. Такими умовами є:

1. Об'єктивність перевірки, тобто таке формулювання контрольних запитань і завдань, щоб забезпечувалась орієнтація учня на якнайповнішу відповідь на них. Наприклад, дидактично невиправданим слід визнати таке формулювання запитання: «Назвіть відомі Вам циклічні види спорту». Студент може зрозуміти питання так, що від нього не вимагається назвати всі циклічні види спорту, а лише тільки відомі йому. Тому свою відповідь він може у будь-якому випадку вважати вичерпною (тобто назвавши декілька відомих тільки йому видів). В даному разі формулювання питання повинно виглядати так: «До циклічних видів спорту відносяться...» і мають бути запропоновані варіанти відповідей.

2. Індивідуальність перевірки, яка полягає у створенні умов, при яких стає можливим перевірити засвоєння понять, умінь і навичок кожним студентом. Це означає, що перевірка повинна здійснюватись по можливості із врахуванням індивідуальних навчально-пізнавальних можливостей кожного конкретного студента. В основу цього повинні бути покладені варіанти контрольних завдань різного рівня складності.

3. Всебічність перевірки, тобто перевірку не лише засвоєння теоретичного матеріалу курсу, а й уміння його застосування для розв'язування конкретних практичних завдань. Наприклад, недостатньо перевірити, чи знає студент визначення терміну «фізична підготовленість» – він повинен показати уміння використовувати дане поняття при вирішенні професійних завдань.

4. Активність перевірки, яка повинна передбачати не тільки уміння студента пасивно відтворити у своїй відповіді на питання певні теоретичні відомості. Відповідь на питання повинна вимагати від студента певних розмірковувань, порівнянь, аналізу – тобто певних розумових дій. Основою для цього повинен стати зміст та спрямованість питань. Адже одне й те саме питання можна сформулювати по-різному. Наприклад, питання може вимагати дати відповідь на відтворення знань про те, що таке система організму людини. Тобто для відповіді на таке питання достатньо запам'ятати лише відповідне визначення. Кориснішим в даному разі буде питання про те, якій системі організму належить виключне значення у процесі оволодіння руховими діями. Для відповіді на нього слід в першу чергу добре знати суть взаємозалежності і елементів людського організму, взаємовідносини яких і особливості їх будови підпорядковані їх

функціонуванню як єдиного цілого і зовсім недостатньо завченого з підручника формулювання.

5. Систематичність перевірки, під якою слід розуміти те, що перевіркою повинні бути охоплені не окремі, випадкові фрагменти навчального матеріалу, а зміст всього навчального предмета. Перевірка повинна стати обов'язковим елементом кожного заняття, але носити різнорівневий характер: на кожному окремому занятті перевіркою охоплюються поточні знання й уміння, в кінці вивчення теми чи розділу мати підсумковий характер, а в кінці семестру – узагальнюючий комплексний.

Зазначені умови у повній мірі, як засвідчують результати досліджень, реалізуються при впровадженні в навчальний процес тестових форм контролю.

Використовуючи тестовий контроль в професійній підготовці майбутніх учителів фізичного виховання для встановлення рівнів сформованості знань, умінь і навичок, слід особливу увагу звернути на визначення потрібних для цього критеріїв [5]. У змістовому відношенні до критеріїв висуваються такі вимоги:

- 1) критерій повинен відповідати тому явищу, вимірником якого його обрано, тобто будь-яка зміна деякої характеристики явища повинна негайно відобразитись пропорційною зміною величини критерію;
- 2) критерій повинен виражатись однозначним числом. Це означає, що одні й ті ж самі фактичні значення різних явищ чи об'єктів повинні при застосуванні до них критеріїв давати однакові числові значення вимірюваних величин;
- 3) критерій повинен бути простим, тобто забезпечувати умови для якнайпростішого вимірювання.

Переваги тестового контролю в навчальному процесі, як засвідчують результати досліджень, очевидні. Використання тестів дозволяє за короткий проміжок часу перевірити знання всіх студентів, виявити рівень засвоєння навчального матеріалу, встановити прогалини в їх знаннях. Отримані результати дають можливість викладачеві порівняти ефективність різних методик, використаних ним на заняттях і визначити результативність своєї праці.

Основною перевагою тестового контролю є його об'єктивність і економічність, точніше технологічність перевірки виконання. Тести є ефективним завданням для самоконтролю. Вони допомагають студентові розібратися в тому, що він знає, а чого не знає. При неправильних відповідях виявляється потреба уточнити, відшукати вірну відповідь, а надалі відстояти свою точку зору. Можна стверджувати, що виконання тестових завдань до певної міри сприяє формуванню мотивації до навчання [5].

Однією з найбільш важливих переваг тестових завдань є високий ступінь об'єктивності оцінок, що виставляються, оскільки є можливість точного підрахунку числа вірних і невірних відповідей. У звичайних умовах на оцінку відповіді діє цілий ряд випадкових і суб'єктивних чинників: особисте відношення викладача до студента, до групи в цілому, дисципліна, настрої педагога та ін.

Однак є і ряд особливостей використання тестового контролю знань у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Тести, як завдання для перевірки знань та умінь студентів, з'явилися ще на початку минулого століття. На сучасному етапі реформування освіти викладачі прагнуть їх використати на всіх етапах навчального процесу, при цьому найчастіше не знаючи ні вимог до їх створення та не

володіючи методами опрацювання одержаних під час тестування результатів. Тому гострою є проблема застосування основних психолого-педагогічних вимог до створення тестів та системи поточного оцінювання навчальних досягнень студентів.

Недотримання таких вимог при використанні тестового контролю не дозволяє повністю розкрити потенціал діяльності студентів і негативно впливає на оцінювання знань студентів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виділити дві основні групи недоліків тестів:

- тест не виключає випадкових збігів, тобто має місце певний відсоток вибору відповідей навмання або методом виключення;
- відсутній мовний апарат при контролі, що утрудняє або унеможлиблює контроль за логікою міркування студента.

Одним із його суттєвих недоліків на стадії виставлення оцінки є відсутність єдиної формули, яка давала б головну, об'єктивну складову оцінки. Можна сказати, що у вирішенні питання, яку оцінку потрібно ставити за даними результатами тестування, домінує суб'єктивний підхід: пропонуються різні формули чи процедури, які не завжди мають під собою об'єктивне підґрунтя і в кращому разі педагоги спираються на власний досвід або на практику застосування певної системи оцінювання [4].

Отже, слід розрізняти два основні завдання оцінювання навчальних досягнень за результатами тестування: як оцінити відповідь на одне окремо взяте запитання тесту; як на основі відповідей на окремі запитання вибірки тесту сформулювати загальну оцінку?

Очевидно: якщо завдання тесту досить складні (а отже, у вибірках їх не може бути багато), то на перший план виходить перше із вказаних завдань, у іншому разі – друге.

Відзначимо ряд недоліків, які об'єктивно має педагогічне тестування як і будь-який інший засіб контролю.

По-перше, створення якісного тестового продукту являє собою достатньо трудомісткий процес, а не дотримання правил складання і апробації тестів може привести до порушення надійності і валідності тестових вимірювань. Для складання якісних тестів потрібний не тільки великий педагогічний досвід, але і достатньо солідна підготовка в області тестології, а також певний педагогічний талант розробника. Разом з тим, навіть досвідчені розробники можуть допускатись помилок, аналіз яких показує, що більшість з них допускаються при складанні завдань. Як правило, переважають логічні помилки: порушення правил підбору відповіді по одній підставі; введення надмірної інформації; повтори у відповідях; пред'явлення завдань у формі заперечення; різні підстави в підборі правдоподібних відповідей; натяк в умові завдань на правильну відповідь; заміна наукового поняття синонімом повсякденного ужитку; використання двох і більш за умови; багатослівність в тексті завдань тощо [1].

По-друге, часто зустрічається внутрішня суперечність тестів. Існує думка про те, що завдання з вибором однієї правильної відповіді з числа запропонованих (альтернативні тестові завдання) забезпечують перевірку тільки знань нижчого рівня. Вважається, що тестова методика не надає можливості перевірити ті знання, які були отриманні в процесі навчання, а перевіряє формалізовані знання. Насправді, як показує досвід тестування, багато що залежить від якості і змісту тестів.

По-третє, є об'єктивно обумовлена змістовна обмеженість тесту, як і будь-якого

іншого контрольно-вимірального інструменту. Тест – це завжди обмежена вибірка завдань на генеральній сукупності вимагаючи перевірки знань і умінь. Часто висловлюється думка про те, що захоплення тестуванням може провокувати посилення тенденції підходу до навчання за принципом «натаскування на тести», що викликає порушення в інформаційних потоках, вільне поводження з навчальним матеріалом, підпорядкування його потребам тестування, заміні частини базового матеріалу іншою інформацією. Розробка і введення освітніх стандартів, мінімумів, введення повноцінних постійно діючих освітніх стандартів, що очікується, може істотно змінити цю тенденцію.

По-четверте, завжди існує можливість фальсифікації результатів тестування. Проте, як показує досвід і статистика результатів масового тестування, при тестовому контролі частка незапланованих порушень значно нижча, ніж при інших методах контролю.

І, нарешті, по-п'яте, можна назвати чисто суб'єктивні недоліки: стереотип свідомості більшої частини викладачів про безпроблемність процесу оцінювання знань і умінь; невіра викладачів в можливість тестування і його об'єктивність; небажання використовувати нові технології при домінуючій орієнтації на традиційні методи контролю; боязнь нових проблем, які виникають з введенням тестових форм контролю; побоювання негативної оцінки діяльності педагога за наслідками тестування студентів; безініціативність деяких керівників, не охочих змінювати сталу традиційну систему роботи. Все це неминуче в умовах становлення і розвитку нової системи контролю.

Разом з тим, тестова форма контролю повинна бути адаптована до конкретного випадку у відповідному її можливостям діапазоні і для вирішення завдань, що відповідають її конструкції і змісту. Маючи цілий ряд серйозних недоліків, тести є найбільш об'єктивним і єдиним способом педагогічних вимірювань, що виключає вплив суб'єктивного чинника.

Зрозуміло, тести – не панацея запобігання від усіх проблем професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. При неправильній підготовці тестів або організації процедур тестування створюється негативний ефект тиражування помилок у великих масштабах. Практика показує, що сьогодні створюється багато так званих псевдо тестів, що є наслідком слабкої підготовки педагогів теорії і технології сучасного тестового контролю. Для проведення масового тестування важливо, щоб використовувані тестові матеріали самі проходили кваліфіковану перевірку, експертизу, а розробники і користувачі тестової продукції відповідне навчання. Разом з тим, слід зазначити, що з кожним роком якість тестів поліпшується, збільшується можливість використання стандартизованих тестових матеріалів, пропонуються різні технології масового тестування, з'являються умови для формування банків тестів і об'єктивної освітньої статистики в різних освітніх системах і для різних рівнів навчання. Вже можна говорити про початок створення індустрії по розробці і використанню якісних сертифікованих тестових матеріалів, придатних для незалежної оцінки зокрема і професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

Актуальними напрямками подальшої розробки окресленої проблеми є вивчення питання щодо можливостей систематизації апробованих тестових завдань в процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булынский Н. Н. Внедрение педагогических тестов в систему управления качеством профессионального образования учащихся ПУ: метод, пособ. для пед. работников профучилищ. Челябинск: ГУПТО адм. Челяб. обл., ЧФ ИРПО МО РФ, 1995. 96 с.
2. Джуриньський П. Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності: автореф. дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.04. Одеса, 2013. 43 с.
3. Захаріна Є. А. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи: теорія та методика: монографія. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2012. 439 с.
4. Іваній І. В. Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителя фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2013. № 1. С. 43–48.
5. Іванова Л. І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я: автореф. дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2014. 40 с.
6. Іващенко В. П., Безкопильний О. П. Теорія і методика фізичного виховання. Черкаси: ЦНТЕІ, 2006. Ч. 2. 467 с.
7. Кодимський С. С., Чайченко Н. Н. Педагогічні умови розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів фізичної культури в системі післядипломної педагогічної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 8. С. 217–224.
8. Омеляненко В. Г. Здоров'язберігаюча компетентність вчителя фізичної культури. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2007. № 1. С. 7–11.
9. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2003. 45 с.
10. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2009. 38 с.

REFERENCES

1. Bulynskij, N. N. (1995). Vnedrenie pedagogicheskikh testov v sistemu upravlenija kachestvom professional'nogo obrazovanija uchashhijhsja PU. Cheljabinsk [in Russian].
2. Dzhuryynskij, P. B. (2013). Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnix uchyteliv fizychnoi kultury do zdorov'iazberezhuvalnoi profesiinoi diialnosti. *Extended abstract of doctor's thesis*. Odessa [in Ukrainian].
3. Zakharina, Ye. A. (2012). Profesiina pidhotovka maibutnix uchyteliv fizychnoi kultury do pozashkilnoi ozdorovcho-vykhovnoi roboty: teoriia ta metodyka. Zaporizhzhia: Klasychnyi pryvatnyi universytet [in Ukrainian].
4. Ivaniij, I. V. (2013). Kompetentnisnyi pidkhid do profesiinoi pidhotovky vchytelia fizychnoi kultury. *Fizyчне vykhovannia, sport i kultura zdorov'ia u suchasnomu suspilstvi*, 1, 43–48 [in Ukrainian].
5. Ivanova, L. I. (2014). Teoretychni i metodychni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnix uchyteliv fizychnoi kultury do roboty z uchniamy z vidkhyleniamy u stani zdorov'ia. *Extended abstract of doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Ivashchenko, V. P., Bezcopylnij, O. P. (2006). Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia. Cherkasy: TsNTEI, Ch. 2 [in Ukrainian].
7. Kodymskij, S. S., Chaichenko, N. N. (2013). Pedahohichni umovy rozvytku zdorov'iazberezhuvalnoi kompetentnosti vchyteliv fizychnoi kultury v systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 8, 217–224 [in Ukrainian].
8. Omelianenko, V. H. (2007). Zdorov'iazberihaiucha kompetentnist vchytelia fizychnoi kultury. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriia: pedahohika*, 1, 7–11 [in Ukrainian].
9. Sushchenko, L. P. (2003). Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnix fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu u vyshchykh navchalnykh zakladakh. *Extended abstract of doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
10. Tymoshenko, O. V. (2009). Teoretyko-metodychni zasady optymizatsii profesiinoi pidhotovky vchyteliv fizychnoi kultury u vyshchykh navchalnykh zakladakh. *Extended abstract of doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].